

o Saturníkovi, jakož i překlad posudku prof. F. Taranovského. Necht' si soudný čtenář učiní závěr sám.

Prof. Dr. Jiří Hoetzel.

D o d a t e k.

I.

Sommrův posudek o Saturníkovi (Lidové Noviny 3. listopadu 1934). **Theodor Saturník, O právu soukromém u Slovanů v dobách starších.** Kniha, vyšlá jako součást Niederlových Slovanských starožitností (oddíl kulturní, dílu II., sv. 2.) nákladem České akademie věd a umění v Praze 1934, náleží do kategorie spisů, po nichž sáhne rád nejen právník, neobírající se zrovna ex professo právní historií, ale i laik. Právě proto chci zde na knihu upozorniti, a to, abych tyto vrstvy od víry ve výsledky v knize podávané co nejdůrazněji v a r o v a l. Odborníkovi prozradí se slabiny knihy již její vnější fakturou. Nedbalá dokumentace literární a povrchní čtení pramenů i literatury, vysvětlitelné u staršího zkušeného autora jen těžko omluvitelným spěchem, s nímž knihu vydal, jsou tím nápadnější, že se týkají i domácích pramenů a domácí literatury, lehce přístupné. Citování z druhé ruky, nekritický výběr vydání pramenů, metodická neujasněnost a ne dost upřímný poměr k předloze Kadlcově, již doznane vzal autor za základ, aniž by to však náležitě v knize samé vyznačil, zaráží. U odchovance Kadlcovy školy zamrzí také netečnost k problematice právní historie jak slovanské, tak obecné, tím spíše, když se týká i otázek, kde Kadlcovy práce ukazovaly jasný směr cesty. Než u těchto věcí netřeba se děle zdržovat. Po všech těchto stránkách byl nyní spis Saturníkův podroben pečlivému rozboru bratislavského prof. R. R a u s c h r a (Několik úvah o programu a cílech slovanských právních dějin, v Bratislavě 1934, stran 55), když byl již dříve brněnský prof. Č á d a v posledním čísle Českého časopisu historického knihu Saturníkovu kriticky odmítl. Zde jde o něco jiného: upozornit širší veřejnost, že obraz, který Saturník podává o dějinách soukromého práva u Slovanů a zejména také u našich předků, je zcela zkreslený a že neodpovídá stavu dnešního badání. Jsou to místy skutečné naivnosti, které se tu předkládají v rouše vědeckého díla, ale zkušenost učí, že pod vlajkou právní historie právě takové partie badatelské činnosti naleznou nejspíš přístup do nejširších vrstev, ba i do čítanek, sdílejíce tak osud nejedné kuriosní vědecké teorie, nad níž kdysi Ihering ve své známé kousavosti velmi litoval, že autor nejel do Karlových Varů,

aby včas před napsáním knihy svému mozku odlehčil. V našem případě je věc o to horší, že nejde o plané teoretisování, nýbrž o domnělou skutečnost naší vlastní právní minulosti. K věcem, kterým snad ani vzdělaný laik neuvěří, počítal bych výklady Saturníkovy o zvyku mnohoženství u Slovanů, tak zakořeněném, že jak praví »Křesťanství vůbec jen velmi zvolna a s obtížemi vykořeňovalo u Slovanů zmíněný obyčej, jenž se vyskytoval nejen mezi lidem, nýbrž u kleru, který měl šířiti novou víru. Byloť jim mnohoženství tak přirozené, že ještě dlouho po zavedení křesťanství se nemohli s ním rozloučiti.« Doklady o mnohoženství najmě u slovanského kleru nalezl Saturník u Srbů ve století XIII. a u Čechů ve století XII. Ve skutečnosti jde ovšem o komické nedorozumnění. Saturník četl v pramenech termín »bigami«, označující osoby po sobě dvakrát ženaté (tak zvaná sukcesivní bigamie) a jiné některé případy »bigamie«, interesující církev při udílení svěcení — a mnohoženství u Slovanů bylo hotovo. Jiné takové výklady má Saturník o tom, že právo polské ještě v XV. století pohlíželo na manželku jako na věc, kterou lze prodati (nedorozumění je tím podivnější, že problém kolektivní odpovědnosti rodiny, o který tu jde, vyjasnil Kadlec), nebo že na Moravě »městský soud brněnský byl ještě ve XIV. století toho názoru, že usmrcení dítěte matkou není činem trestným« (Saturník připsal soudu názor, o němž sám starý pramen praví, že se vyskytl u některých: Dicebant enim quidam — ale tato slova prostě Saturník přehlédl. Při tom nemluví o kritice, kterou na tomto textu provedl Rauscher a Boháček v běžně přístupné literatuře). Jinde zase tvrdí autor, že v Čechách ještě ve XIII. století čeledín byl předmětem krádeže (ve skutečnosti jde o krádež, kde čeledín je pachatelem; omyl vznikl u Saturníka tím, že přehlédl vadnou interpunkci, kterou má ještě Jireček. I kdyby nečetl literatury, byl by se o věci správně poučil, kdyby jen měl po ruce Friedrichův Codex). Nekriticky přijímá Saturník názor, že v Čechách ve XII. století mohl býti insolventní dlužník prodán do otroctví, nebo Lippertův výklad, že v XIII. století bylo u nás zákonem dovoleno druhý den vojenského pochodu domácím vojsku kořistění na domácím obyvatelstvu. To jsou ukázky velmi nápadné. Podobného rázu jsou však i přčetné jiné výklady Saturníkovy, méně v oči bijící, ale tím nebezpečnější v knize obracející se k publiku neprávníckému. Na štěstí podává o tom všem nyní Rauscher dostatečné poučení. Je věru škoda, že se Saturníkova kniha octla ve sledu díla tak uznávaného, jako jsou Niederlovy Starožitnosti. Za dané situace je pak neodpuštitelné, že se vydává za přepracování a rozhojnění starší stati Kadlcovy, když je ve skutečnosti jen jejím pokažením. Nebylo by na škodu učiniti původní stať Kadlcovu nyní dodatečně přístupnou českému publiku.